

ශ්‍රී ලංකාවේ පැරණි වාරි උරුමය සංරක්ෂණය හා නඩත්තු කිරීමේ දේශීය සම්ප්‍රදාය

ඩී. සී. චිත්‍රානන්ද, ඉතිහාසය හා පුරාවිද්‍යා අධ්‍යයනාංශය, රුහුණ විශ්වවිද්‍යාලය, chithrananda@yahoo.com

එස්. වාව්වගේ, ඉතිහාසය හා පුරාවිද්‍යා අධ්‍යයනාංශය, රුහුණ විශ්වවිද්‍යාලය, wawwage@ruh.ac.lk

කේ. එම්. ඇලෙක්සැන්ඩර්, ඉතිහාසය හා පුරාවිද්‍යා අධ්‍යයනාංශය, ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්වවිද්‍යාලය,
alexkapu39@yahoo.com

එම්. පී. පෙරේරා, භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයනාංශය, ජේරාදේණිය විශ්වවිද්‍යාලය, mudithpras@gmail.com

ජී. සී. එල්. ගමගේ, ඉතිහාසය හා පුරාවිද්‍යා අධ්‍යයනාංශය, රුහුණ විශ්වවිද්‍යාලය, lakmini@hist.ruh.ac.lk

සාරසංකේපය

ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික අනන්‍යතාව හා බැඳුණු පොදු සංකේතය වනුයේ පුරාණ වාරි කර්මාන්ත සහ ඒ වටා ගොඩනැගුණ උරුමය යි. පුරාණ වාරි කර්මාන්තවලින් බොහෝමයක් අතීතයේ සිට මේ දක්වා සක්‍රීය ව ක්‍රියාකාරී ස්වරූපයෙන් පවතී. සියවස් ගණනාවක් පුරා අඛණ්ඩව සිදු කළ සංරක්ෂණ හා නඩත්තු ක්‍රියාවන් ඒ ස සඳහා අවශ්‍ය පදනම සකසා දී තිබුණි. ශ්‍රී ලංකාවේ ඉපැරණි වාරි කර්මාන්ත පද්ධතිය වටා ගොඩනැගුණු වාරි උරුමය ආසන්න වශයෙන් ක්‍රිස්තු පූර්ව හයවන සියවසේ ආරම්භ විය. එය ක්‍රිස්තු වර්ෂ දොළොස් වන සියවස පමණ වන විට සංවර්ධනයේ උපරිම අවස්ථාවට ළඟා වී තිබුණි. වියළි හා ශුෂ්ක කලාපීය තැනිතලා භූමිය පුරා පැතිරී ගිය මෙම ඉපැරණි වාරි කර්මාන්ත වටා ලාංකීය ශිෂ්ටාචාරය හා සංස්කෘතික උරුමය වැඩි වර්ධනය විය. රජරට රාජධානිය නිරිත දිග ප්‍රදේශයට සංක්‍රමණය වීමත් සමඟ වියළි කලාපීය තැනිතලාව පුරා ව්‍යාප්තව පැවති වාරි පද්ධතිය ක්‍රමයෙන් පරිහානිය කරා ගමන් කළේය. ඉතා ඉහළ ඝනත්වයකින් වියළි කලාපීය තැනිතලා භූමිය පුරා ව්‍යාප්තව පැවති වාරි පද්ධතිය ආරම්භක අවධියේ දී ඒවා ඉදිකිරීමට මුල් වූ ජනතාව සිදු කළ නඩත්තු කටයුතු මඟින්ම ආරක්ෂා විය. පසුව ශිෂ්ටාචාරය වැඩුණු පසුව බලයට පත්වන සෑම රජ කෙනෙකු විසින් ම මහා පරිමාණයෙන් වාරි කර්මාන්ත ඉදිකිරීම්, පුළුල් කිරීම් හා, සංරක්ෂණය කිරීම සිදු කළහ. එවැනි ප්‍රතිසංස්කරණ හා විශාල කිරීම් පිළිබඳව ඓතිහාසික මූලාශ්‍රය මෙන් ම ශිලා ලේඛන මූලාශ්‍රය ගණනාවක ම තොරතුරු සඳහන් ව තිබේ.

ප්‍රමුඛ පද: සංරක්ෂණය, වාරිමාර්ග, උරුමය, පුරාණ, කර්මාන්තය

හැඳින්වීම

සත්‍ය වශයෙන්ම "උරුමය" යනු කුමක් ද? ඔක්ස්ෆර්ඩ් ඉංග්‍රීසි ශබ්දකෝෂයට (1989) අනුව, උරුමය යන්න අර්ථ දැක්වෙන්නේ "උරුම වූ හෝ උරුම විය හැකි දේපළ ලෙස ය; සංරක්ෂණය යන්නෙන් අදහස් කරන්නේ යම් ස්ථානයක් එහි සංස්කෘතික වැදගත්කම රඳවා තබා ගැනීම සඳහා එහි සියලු ක්‍රියාදාමයන් පත්වාගෙන යාමයි (Article 1.4 of the Burra Charter of ICOMOS (1999)). මේ අනුව, වාරි උරුමවල සංරක්ෂණය යන්නෙන් අවධාරණය කරනුයේ පුරාණ වාරි උරුමවල ස්පර්ශීය උරුමය හා අස්පර්ශීය උරුමය නොනැසී පවත්වා ගැනීම කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීම යි. ඉංග්‍රීසි උරුමයේ (2008) මූලධර්ම 4.2 යටතේ, සංරක්ෂණය ලෙස අර්ථ

දැක්වෙන්නේ “වර්තමාන හා අනාගත පරම්පරා සඳහා එම වටිනාකම් හෙළිදරව් කිරීමට හෝ ශක්තිමත් කිරීමට ඇති අවස්ථාවන් හඳුනා ගනිමින්, එහි උරුමයන් මැනවින් පවත්වා ගෙන යන ආකාරයෙන් සැලකිය යුතු වෙනස් වීම් කළමනාකරණය කිරීමේ ක්‍රියාවලිය ලෙස යි”. මේ අනුව වාරි උරුමවල සංරක්ෂණය යන්නෙන් අවධාරණය කරනුයේ පුරාණ වාරි කර්මාන්ත ආශ්‍රිතව බිහි වූ උරුමවල ස්පර්ශීය උරුමය හා අස්පර්ශීය උරුමය නොනැසී පවත්වා ගැනීම කෙරෙහි සියලු ක්‍රියාදාමයන් පත්වාගෙන යාමට අවධානය යොමු කිරීම යි. ශ්‍රී ලංකාවේ ඉපැරණි වාරි කර්මාන්ත වටා ලාංකීය ශිෂ්ටාචාරය හා සංස්කෘතික උරුමය වැඩි වර්ධනය විය. අනාදිමත් කාලයක් තිස්සේ මෙන්ම වර්තමානයේ දී වාරි උරුමය නො නැසී පවතින්නේ දිගින් දිගටම එහි සිදු කළ භෞතික සංරක්ෂණ හා නඩත්තු ක්‍රියාවලිය හේතුවෙනි. එමෙන්ම සිරිත් විරිත් වාරිතු වාරිතු ලෙස වාරිකර්මාන්ත වටා ගොඩනැගුණු අස්පර්ශීය උරුමය රැකගත් නිසාවෙනි. ලාංකීය ශිෂ්ටාචාරය වී ගොවිතැන මූලික කරගනිමින් කෘෂිකර්මාන්තය මත ගොඩනැගුණු ශිෂ්ටාචාරයකි. මුල් යුගයේ රාජධානි ආරම්භය මෙන් ම ව්‍යාප්ත වූයේ වියළි කලාපීය තැනිතලාව තුළ ය. එම නිසා සංකීර්ණ වාරි ජාලයක් එහි වැඩි වර්ධනය විය. එයට සමගාමීව වාරි කටයුතු දිවයිනේ වයඹ සහ ගිනිකොණ දිග ශුෂ්ක ප්‍රදේශවල දී වර්ධනය විය. රාජධානිය නිරිත දිගට සංක්‍රමණය වීමත් සමඟ අතරමැදි කලාපය හා තෙත් කලාපය තුළ දී ජල සම්පාදන ක්‍රම ඇති විය. තෙත් කලාපය තුළ වර්ධිත කඳුකර ජල සම්පාදන ක්‍රමය වියළි කලාපීය ජල සම්පාදන ක්‍රමයට වඩා වෙනස් විය.

අනුරාධපුර යුගයේ මුල් භාගයේ පැවති සාමකාමී පරිසරය මෙසේ වාරි කර්මාන්ත වර්ධනයට හේතු විය. එහෙත් අනුරාධපුර යුගයේ දෙවන භාගයේ රාජ්‍ය තන්ත්‍රය තුළත්, බුද්ධ ශාසනය තුළත් හටගත් අර්බුදකාරී තත්වයන් නිසා මෙතෙක් පැවති යහපත් වාතාවරණය අතුරුදහන් වී ගියේය. එසේ ම විධිමත් පාලන තන්ත්‍රයක් නොමැතිව පවත්වාගෙන යා නොහැකි තරමට සංකීර්ණ වාරි මාර්ග පද්ධතියක් බිහි වී තිබීම ද ගැටලුවක් බවට පත් වූ බව පෙනී යයි. වාරි කර්මාන්තයේ නියැලී සෑම පාලකයෙකුගේ ම අදහස වූයේ රට සමෘද්ධිමත් කිරීමට හේතු වන පරිදි උපරිම අන්දමින් සමකාලීන උසස් තාක්ෂණ ක්‍රම යොදා වාරි කර්මාන්ත දියුණු කරලීම යි. එහි ප්‍රතිඵලය වූයේ කුඩා ගම්වැව්ල සිට මධ්‍යය ප්‍රමාණයේ සහ විශාල ප්‍රමාණයේ වැව් විශාල සංඛ්‍යාවක් ද, කුඩා මධ්‍යය හා දීර්ඝ ඇළ මාර්ග විශාල සංඛ්‍යාවකින් ද , ගංගා හරහා ඉදි වූ ලොකු කුඩා සහ මහා පරිමාණ අමුණු විශාල සංඛ්‍යාවකින් ද සමන්විත අතිශයින් සංකීර්ණ වාරි මාර්ග ජාලයක් බිහිවීම යි.

සාහිත්‍ය විමර්ශනය

පුරාණ වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණය හා නඩත්තුව පිළිබඳව දේශීය වශයෙන් අනුගමනය කළ ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳව සෘජුව ලියැවුණු ලේඛන සොයා ගැනීම අපහසු ය. එහෙත් ප්‍රධාන වශයෙන් මහාවංශය, පූජාවලිය වැනි මූලාශ්‍රය ග්‍රන්ථවල සටහන් අතර පුරාණ රජවරුන් විසින් වාරි කර්මාන්ත ඉදිකිරීම් පිළිබඳව මෙන්ම විහාරස්ථානවලට කරන ලද පූජාවන් පිළිබඳ සඳහන් විස්තරවල පෙර රජවරුන් විසින් ඉදි කළ වාරිමාර්ග නැවත විශාල කිරීම් සහ සංරක්ෂණය කිරීම් පිළිබඳව කරුණු සඳහන් ව තිබේ. ලංකා ඉතිහාසය ලංකා විශ්වවිද්‍යාලය II කාණ්ඩයේ දී නිකලස් විසින් පළමු වෙනි පරාක්‍රමබාහු රජු විසින් සිදුකළ වාරිකර්මාන්ත සංරක්ෂණ ක්‍රියාවලිය පිළිබඳව දිගු විස්තරයක් සපයයි (ලඉ.(ලවී). 1972). ක්‍රි.පූ. තුන්වෙනි සියවසේ සිට ක්‍රි.ව. පළමු සියවසේ මුල් භාගය දක්වා වාරි කර්මාන්ත නඩත්තු කටයුතු සඳහා පත් කළ නිලධාරීන් සහ නීතිරීති පිළිබඳව ලංකා සෙල්ලිපි සංග්‍රහයේ සෙනරත් පරණවිතාන විසින් ලෙන් ලිපි කිහිපයක් රැස් කර තිබේ (Inscription of Ceylon. 1970.). ක්‍රි.ව. පළමු සියවසේ මුල් භාගයේ සිට ක්‍රි.ව. දොළොස්වන සියවස දක්වා වාරි කර්මාන්ත නඩත්තු කටයුතු සඳහා පත් කළ නිලධාරීන් සහ නීති රීති පිළිබඳව ලංකා අභිලේඛන සංග්‍රහයේ කාණ්ඩ ගණනාවකම සඳහන්ව තිබේ. (Epigraphia Zeylanica. 1904-1912; 1933; 1943.) පොළොන්නරු යුගයට අයත් මිණිපේ සෙල්ලිපිය, නිශ්ශංකමල්ල රජුට අයත් රුවන්වැලි සෑ මළුවේ තිබී හමු වූ ශිලා ලේඛන, සහ ක්‍රි.ව. 1202 දී සිංහාසනාරූඪ වූ කලාශ්‍රාවතී බිසව ගේ පස්වන වර්ෂයට අයත් බතලේගොඩ වැව පුරු ලිපිය ආදී සෙල්ලිපිවල වාරි ඇළවල් සංරක්ෂණය කිරීම්, පුළුල් කිරීම්, වැව්, වැව් බැම් සහ සොරොව් ප්‍රතිසංස්කරණයන් සිදු කිරීම පිළිබඳව කරුණු අන්තර්ගතය (Epigraphia Zeylanica.1928;1943.). ශ්‍රී ලංකාවේ පුරාණ ජල පාලන ව්‍යුහය පුරාණ ලිඛිත මූලාශ්‍රය මත පදනම්ව විග්‍රහ කළ පළමු පර්යේෂකයා

ගුණවර්ධනය ඔහුගේ විශේෂ උනන්දුව වූයේ වියළි කලාපීය පුරාණ ජල කළමනාකරණයේ බෞද්ධ ආකල්පයන් ගේ භූමිකාව කෙරෙහි ය (Gunawardana, R.A.L.H. 1971). වර්ෂ 1975 දී බ්‍රොහියර් විසින් ශ්‍රී ලංකාවේ වාරිමාර්ග ඉතිහාසය එහි ආරම්භයේ සිට නූතන කාලය දක්වා යටත් විජිත මැදිහත්වීම් පිළිබඳ විශේෂ සඳහනක් සහිතව ගෙනහැර දැක්වීය (Brohier, R.L. 2006.) විනානාවිච්චි විසින් ඉපැරණි අමුණු සහ වේලි පිළිබඳව විශේෂ සඳහනක් සහිතව ඓතිහාසික දෘෂ්ටිකෝණයකින් ජල කළමනාකරණ පද්ධතිය විමර්ශනය කරන ලදී (Withanachchi, C. 2013, 2014.). එහෙත් ඔවුන් විසින් පැරණි වාරි උරුමය සංරක්ෂණය හා නඩත්තු කිරීමේ දේශීය සම්ප්‍රදාය පිළිබඳව ගැඹුරු අවදානයක් යොමුකර නොමැත.

පර්යේෂණ අරමුණ

මෙම අධ්‍යයනයේ අරමුණ වන්නේ ආසන්න වශයෙන් ක්‍රිස්තු පූර්ව නවවන සියවසේ සිට ක්‍රිස්තු වර්ෂ පසළොස්වන සියවසේ අවසානය දක්වා දේශීය සංරක්ෂකයින් වාරි පද්ධතියේ නඩත්තු හා සංරක්ෂණ කටයුතු සඳහා අනුගමනය කළ ක්‍රියාමාර්ගයන් අනාවරණය කරගැනීම ය. ඒ අනුව මෙම අධ්‍යයනයේ පර්යේෂණ ගැටලුව වන්නේ බටහිර ජාතීන්ගේ පාලනයට පෙර ලංකාවේ පැරණි වාරි කර්මාන්ත පද්ධතියෙහි, සංරක්ෂණ හා නඩත්තු කටයුතු කිනම් ආකාරයකින් සිදුවූවා ද ? යන්න ය.

පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය

පර්යේෂණයේ නිශ්චය කරගත් ප්‍රධාන අරමුණ හා අරමුණු සඳහා ප්‍රතිඵල සහ නිගමන ලබා ගැනීමේ දී දත්ත රැස් කිරීම හා විශ්ලේෂණය සම්බන්ධ කිරීම සඳහා සුදුසු පර්යේෂණ උපාය මාර්ගයක් තෝරාගැනීම ම ඉතා වැදගත් වේ. මෙම පර්යේෂණය ගුණාත්මක ප්‍රවේශය (qualitative approach) තුළ ස්ථානගත වී ඇති හෙයින් සිද්ධි අධ්‍යයනය (case study) යන ක්‍රමවේදය භාවිත කළ හැකිය. සිද්ධි අධ්‍යයන පර්යේෂණවල දී සාක්ෂි එකතු කිරීම සඳහා මූලාශ්‍රය හයක් භාවිතා කළ හැකි ය. ඒවා නම්; සම්මුඛ සාකච්ඡා, ලේඛනාගාර වාර්තා, ලියකියවිලි, සෘජු නිරීක්ෂණය, සහභාගිත්ව නිරීක්ෂණය, හා භෞතික පුරාවිද්‍යා අවශේෂ පරීක්ෂා කිරීම යි (Yin, 2003). මෙම පර්යේෂණයේ දී පර්යේෂණ තාක්ෂණය තෝරා ගැනීමේ දී ලේඛනාගාර වාර්තා සහ ලියකියවිලි අධ්‍යයනය යන මූලාශ්‍රය මෙම පර්යේෂණයේ භාවිත කරන ප්‍රධාන දත්ත රැස්කරන ක්‍රමවේදයන් ලෙස තෝරා ගැනිණි. ලේඛනාගාර වාර්තා, ලියකියවිලි යටතේ මහාවංශය, පූජාවලිය ආදී වංශකතා සාධක ද අනුරාධපුර සහ පොළොන්නරු යුගයේ ලියැවුණ ශිලා ලේඛන අතරින් පර්යේෂණ ගැටලුවට සෘජුව ම අදාළ වන ලෙස තෝරාගත් ශිලා ලේඛන ද මෙහි ප්‍රධාන මූලාශ්‍රය ලෙස භාවිත වේ. දත්ත විශ්ලේෂණයේ දී ක්‍රමානුකූල ගෛලිය විශ්ලේෂණය සහ අන්තර්ගත විචාරය, විශ්ලේෂණය සඳහා භාවිතා කරන ක්‍රමවේදය වේ. මේ යටතේ, වර්ගීකරණය, සාරාංශ කිරීම සහ වගුගත කිරීම මගින් වාර්තා කරන ලද දත්ත විශ්ලේෂණය කරන ලදී.

ප්‍රතිඵල සහ සාකච්ඡාව

වාරි කර්මාන්ත ක්‍රමයට ශ්‍රී ලංකාව යොමු වූයේ මෙරට පැවති පාරිසරික හා දේශගුණික හේතු නිසා බව පැහැදිලි ය. ලංකාවේ ශුෂ්ක හා වියලි කලාපයේ වාරි කර්මාන්ත ව්‍යාප්තියේ සනත්වය ඉතා ඉහළය. මෙරට ජීවත් වූ ජනතාවගේ ප්‍රධාන යැපුම් බෝගය වී ශාකය (*Oriza sativa*) විය. මෙම ශාකයේ වර්ධනයට වාර්ෂික 21-37 C⁰ උෂ්ණත්වයක් ද 175-300 cm වර්ෂාපතනයක් සහ දියළු පසක් අවශ්‍යය. මෙම පාරිසරික සාධක පැවති ස්ථානවල මුල් ජනාවාස ඇති විය. වියළි කලාපය මානව ජනාවාස වීම සම සම්බන්ධව දැක්වෙන තාක්ෂණික සංස්කෘතික අවධි පුරාවිද්‍යාඥයින් විසින් අනුරාධපුර ඇතුළුව අභ්‍යුරින් දැනට සිදුකර ඇති පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ මගින් හඳුනාගෙන ඇත. පුරාණ අනුරාධපුරය පදනම් කරගත් වියළි කලාපයේ ක්‍රියාත්මක වූ තාක්ෂණික සංස්කෘතික අවධි විද්‍යාත්මක දින නියම කිරීම් ඔස්සේ හඳුනාගෙන ඇත්තේ මධ්‍ය ශිලා සංස්කෘතික අවධිය (Mesolithic Culture Period) - ක්‍රි.පූ. 3900, පූර්ව ඓතිහාසික යකඩ යුගය (Proto Historic Period) - ක්‍රි.පූ. 900 – 250, මුල් ඓතිහාසික අවධිය (Early Historic Period) - ක්‍රි.පූ. 250 - ක්‍රි.ව 100, මධ්‍ය ඓතිහාසික අවධිය (Middle Historic Period) ක්‍රි.ව 100 – 400 ආදී වශයෙනි (Deraniyagala 1992:729). මෙම තාක්ෂණික

සංස්කෘතික අවධි පදනම් කර ගනිමින් පුරාණ වාරි පද්ධතියේ වර්ධනය සහ විකාසනය සහ සංරක්ෂණය පිළිබඳව ද තාක්ෂණික හා සංස්කෘතික අවධි පහත පරිදි හඳුන්වා දිය හැකිය.

- i. පූර්වඓතිහාසික යකඩ යුගයේ වාරිකර්මාන්ත සංරක්ෂණය (Proto Historic Period Irrigation Conservation) -ක්‍රි.පූ. 900 – 250 දක්වා කාලය
- ii. මුල් ඓතිහාසික අවධියේ වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණය (Early Historic Period Irrigation Conservation) - ක්‍රි.පූ. 250 -ක්‍රි.ව 100 දක්වා කාලය
- iii. මධ්‍ය ඓතිහාසික අවධියේ වාරිකර්මාන්ත සංරක්ෂණය (Middle Historic Period Irrigation Conservation) ක්‍රි.ව 100 – 400 දක්වා කාලය
- iv. පශ්චාද් ඓතිහාසික අවධිවල වාරිකර්මාන්ත සංරක්ෂණය (Post Historic Periods Irrigation Conservation) ක්‍රි.ව 400 පසු යුගයන් ආදී වශයෙනි.

මධ්‍ය ශිලා සංස්කෘතික අවධිය වාරි කටයුතු කිසිවක් සිදු නොවූ කාලයකි. පූර්වඓතිහාසික යකඩ යුගයේ වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණය, ක්‍රි.පූ. 900 – 250 දක්වා කාලය මෙරට වඩාත් සංවිධානාත්මක පැරණි ජනාවාස හමුවන අවධිය යි. මෙම අවධියේ වියළි කලාපයට වැව් හඳුන්වා දෙනු ලැබේ. මුල් ඓතිහාසික අවධියේ වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණය - ක්‍රි.පූ. 250 - ක්‍රි.ව 100 දක්වා කාලය පුද්ගල සන්නික වැව්වල සිට රාජ්‍ය අනුග්‍රහය දක්වා වාරි කර්මාන්ත සංවර්ධනය වූ යුගයයි. මධ්‍ය ඓතිහාසික අවධියේ වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණය ක්‍රි.ව 100 – 400 දක්වා කාලය කුඩා ගම් වැව් වෙනුවට මධ්‍ය ප්‍රමාණයේ විශාල වැව් හා ඇළ මාර්ග නිර්මාණය ඇරඹෙන වකවානුවකි. පශ්චාද් ඓතිහාසික අවධිවල වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණය ක්‍රි.ව 400 පසු යුගයන්වල සිදු කළ වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණය ආදී වශයෙනි. මෙම යුගය විශාල වාරි කර්මාන්ත ඉදිවීම හා විශාල වශයෙන් පෙර රජවරු ඉදිකළ වාරිමාර්ග සංරක්ෂණය සිදුකරන යුගයකි. මෙම යුගය , අනුරාධපුරයේ අවසන් භාගයේ වාරි සංරක්ෂණය,පොළොන්නරු යුගයේ වාරි සංරක්ෂණය හා පොළොන්නරු යුගයේ අවසානයේ සිට පෘතුගීසීන් ගේ පැමිණීම තෙක් යනාදී වශයෙන් කොටස්වලට බෙදා වෙන් කළ හැකිය. මෙම යුගය වාරි කර්මාන්ත සංවර්ධනයේ සහ සංරක්ෂණයේ උපරිම තලයන් කරා ගමන් කළ සහ පරිහානිය අත්විඳි යුගයකි.

මෙම යුගයන් ගෙන් පූර්ව ඓතිහාසික යකඩ යුගයේ වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණය හා නඩත්තුව පිළිබඳව පුරාවිද්‍යා සාක්ෂි ඔස්සේ අනුමාන ගොඩනගා ගැනීමට සිදු වේ. ඉන් පසු යුගයන් ගේ දේශීය ව සිදු වූ වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණ හා නඩත්තු කටයුතු පිළිබඳව මහාවංශය , දීපවංශය, පූජාවලිය වැනි වංශකතා සාධකක් අනුරාධපුර හා පොළොන්නරු යුගයන්ට අයත් ශිලා ලේඛන මගින් තොරතුරු සපයාගත හැකිය.

පූර්වඓතිහාසික යකඩ යුගයේ වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණය සහ නඩත්තු කටයුතු - ක්‍රි.පූ. 900 – 250 දක්වා කාලය

මෙරට පූර්ව ඓතිහාසික යකඩ යුගය ක්‍රි.පූ. 900-250 අතර කාලයට අයත් වේ. එය පළමුව මෙරට වඩාත් සංවිධානාත්මක පැරණි ජනාවාස හමුවන අවධියයි. සත්ව පාලනය හා සීමිත කෘෂිකර්මාන්තය මත පදනම් වූ යැපුම් ආර්ථික රටාවක වර්ධනය ආරම්භ වීම පූර්වඓතිහාසික අවධියේ දක්නට ලැබෙන ප්‍රධානතම ලක්ෂණය වේ (Seneviratne. 1984). මේ අනුව ඔවුන් තම දෛනික ක්‍රියාකාරකම්වලට යෝග්‍ය වූත් සිය අවශ්‍යතා පහසුවෙන් සපුරාගත හැකි ප්‍රදේශවල ස්ථාවර ජනාවාස ඉදි කර ගැනිණ. ශ්‍රී ලංකාවේ පූර්ව ඓතිහාසික යකඩ යුගයේ සංස්කෘතිය ආසන්න වශයෙන් ක්‍රි.පූ. 1000 ත් ක්‍රි.පූ. 300 ත් අතර කාලයේ ක්‍රියාත්මකව ඇත. (Paranvitana. 1956:14; Begly.1981:49-95; Deraniyagala. 1992:717-8,723,740-2) මෙම අවධිය ක්‍රිස්තු පූර්ව 900 සිට 300 කාලය තුළ පැවතී තිබෙන බව සෙනවිරත්න ප්‍රකාශ කරයි (Senaviratne. 1996:279). කෙසේ වෙතත් පූර්ව ඓතිහාසික යකඩ යුගයේ දී වර්ෂය පුරා කෘෂිකර්මාන්තයට අවශ්‍ය ජලය නො අඩුව සපයා ගන්නා අවියෙන් වියළි කලාපයට වැව් හඳුන්වා දෙනු ලැබේ. ගංගා නිම්නවල ජනාවාස පිහිටුවාගත් පූර්වඓතිහාසික (Proto Historic) ජනතාව අතර ආදිතමයින් අතින් තැනූ තාවකාලික වැටි, වේලි ආදිය යොදාගනිමින් ජල මාර්ග හරස්කර කෘෂි බිම් සඳහා ජලය ලබාගෙන ඇත. එහෙත් ක්‍රමයෙන් ජනගහනය අධික

වීම තුළ එම ජල සම්පත ක්‍රම ප්‍රමාණවත් නොවූ හෙයින් තැනිතලා භූමියේ තිබෙන ස්වභාවික භූ පහස් (Hollow) භාරා විශාල කර ගත්හ. පහත් බිම් ආවරණය වන පරිදි භූමියේ පවත්නා තිරස් වැටි හා උස් බිම් යාකර පස්වැටි සකසා ගනිමින් කුඩා වැව් තනාගෙන අහස් දිය රැස්කරගෙන කෘෂිකාර්මික කටයුතුවල නිරත විය. මහාශිලා සම්ප්‍රදායට අයත් සුසාන භූමිවලට සම්පව දක්නට ලැබෙන කුඩා වැව් මෙයට නිදසුනකි. සෙනෙවිරත්න 1996 ට අනුව මේ සඳහා පවතින උදාහරණ ලෙස ඔහු පෙන්වා දෙන්නේ දඹුල්ල ඉබ්බංකටුව වාසභූමි හා වළලැම් ස්ථානයට ආසන්නයේ ඇති ඉදමොරළුව වැව ස්වාභාවික භූ ලක්ෂණ මධ්‍යයේ වූ පහහක පිහිටා ඇති බවත්, පුට් දඹුල්ල කන්දෙන් ගලා එන වැහි ජලය එහි රඳවා ගබඩා කර ගැනීම සඳහා පූර්ව ඓතිහාසික යුගයේ ජීවත් වූ මිනිසුන් අතින් තැනූ වේල්ලක් ඉදිකර ඇති බව ය (සෙනෙවිරත්න.1996,115). එසේම මීට අමතරව මෙවැනි වැව් පොම්පරිප්පුව වාටිකා වළලැම් ස්ථානයෙන් ද (Begly.1981,59) යාන්මය මධ්‍ය නිමිතයේ කොක්ඵඹේ, තම්මැන්නාගොඩැල්ල, ගුරුගල් හින්න ආදී පූර්වඓතිහාසික ස්ථානය තුළින් ද හඳුනාගත් හැකි බව පෙන්වා දිය හැකිය. එසේම අනුරාධපුර මූලඓතිහාසික ජන පිරිස ද ස්වභාවික භූ පහස් උපයෝගී කරගෙන ජලය ගබඩා කිරීම මෙන්ම, කෙත් බිම් සඳහා අවශ්‍යය ජලය සපයා ගැනීම සිදු කර ඇත (විනානාවිවි.2013.33). පූර්වඓතිහාසික සමයේ අවසාන භාගය වන විට අනුරාධපුරය ඇසුරින් වැව් ඉදිකිරීම විධිමත් ආකාරයෙන් සිදු වී තිබුණ බව රෝලන්ඩ් ද සිල්වා පෙන්වා දී ඇත (සිල්වා, 2007).

වැව් ඉදිකිරීම් ඇරඹී පූර්වඓතිහාසික යකඩ යුගයේ වැව් සංරක්ෂණ කටයුතු එතරම් ම නොතිබිණ යැයි සිතීම එතරම් සාධාරණ නොවේ. නඩත්තු කටයුතු මෙන්ම වැව් විශාල කිරීම් ආදිය වැව වටා ජීවත් වූ කුඩා ජනකණ්ඩායම හෝ වැව ඉදි කළ පුද්ගලයා අතින් ම සිදුවිණ. බොහෝ විට ඊසාන දිග මෝසම් සමයේ ඇඳහැලෙන තද මෝසම් වැසි ඉතා ප්‍රවණ්ඩය. මෙම ප්‍රවණ්ඩ වැසි මගින් ඇති වෙන ජලධාරා විශ්ලී කලාපීය තැන්න පුරා මතුපිට ගලායාමේ දී සුළු මෙහොතකට ඇතිකරන ප්‍රවණ්ඩත්වය මගින් මොවුන් ඉදිකළ කුඩා පස් බැම් සේදී යාම කඩාබිඳ වැටීම සිදුවන්නට ඇති. මෙහිසා සෑම වසරක් පාසාම වැව් බැම්, ඇළමාර්ග ආදියේ අලුත්වැඩියා කටයුතුවල නිරන්තරව ම නිරත වීමට ඔවුන්ට සිදු විය. ඇතැම් විට විශ්ලී කලාපයේ සෑම වසරකම ඊසාන දිග මෝසම් සමයේ ඇතිවන මෙම විනාශයන්ට එරෙහිව නැගීසිටීමට ගත් උත්සාහය වාරි කර්මාන්ත පිළිසකර කිරීමේ දැනුම, නඩත්තු කිරීමේ දැනුම මෙන්ම ඒවා පරිසර අභියෝග ජයගනිමින් පුළුල් කිරීමට අවැසි ප්‍රායෝගික හැකියාව ඔවුන්ට ලබාදෙන්නට ඇත.

මුල් ඓතිහාසික අවධියේ වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණය හා නඩත්තුව - ක්‍රි.පූ. 250- ක්‍රි.ව. 100 දක්වා

පූර්වඓතිහාසික අවධියේ අවසානය මුල් ඓතිහාසික අවධියේ ආරම්භය ලෙස සලකනු ලැබේ. එය පූර්වඓතිහාසික සංස්කෘතියේ ම වර්ධනීය අවස්ථාවක් බව සෙනෙවිරත්න විසින් පෙන්වා දී ඇත (1996:279). එය පොදුවේ “ශ්‍රී ලංකාවේ සංවිධානාත්මක සමාජයේ ආරම්භක අවධිය ලෙස සලකනු ලබයි. පූර්වබ්‍රාහ්මී ශිලා ලේඛන ඇසුරින් එකල සමාජයේ ජන කණ්ඩායම් සම්බන්ධ තොරතුරු රැසක් අනාවරණය කරගත හැකි ය. මෙම සෙල්ලිපිවල සඳහන් “වපි හමික” වැව් හිමි යන විශේෂණ පදය සමග යෙදෙන පරුමක, ගපති, ගමික, බත ආදී යෙදුම් මගින් වාරිමාර්ග ඉදිකිරීම, සංවර්ධනය කිරීම, ගම්මාන ගොඩනැගීම වැනි ක්‍රියාවලින් සඳහා නායකත්වය දුන් පිරිස් සම්බන්ධයෙන් තොරතුරු අනාවරණය කර ගැනීමට පුළුවන. පරුමක, ගපති, ගමික, බත ආදී වශයෙන් සඳහන් වන පදවි නාමයන් මගින් සමාජය තුළ පැවැති ශ්‍රේණිගත වීමක් පෙන්නුම් කරන බව ආර්.ඒ.එල්.එච්. ගුණවර්ධන ද ප්‍රකාශ කරයි (Gunawardana, R.A.L.H., 1978, 261). මේ අනුව වැව් ඉදිකිරීම, නඩත්තුව, සංරක්ෂණය මෙම ග්‍රාමීය නායකත්වය මගින් ඉසුලු බව තහවුරුවේ. වැවෙන් යැපුණ පවුලක හෝ පවුල් කිහිපයක ශ්‍රමය මේ සඳහා යොදාගෙන ඇත. සිරිත් විරිත්, යුතුකම් හා වගකීම් ලෙස මෙම යුගයේ, සංරක්ෂණ හා නඩත්තු කටයුතු සිදු විය. මෙම සමාජ ස්තරායනය තුළ පැහැදිලි වන්නේ ගැම් සමාජයට නායකත්වයක් ලබාදිය හැකි මට්ටමින් ග්‍රාමීය නායකත්වය ශක්තිමත්ව ක්‍රියාත්මක වූ බවයි. මෙම සමාජ සැකැස්ම වාරිකර්මාන්ත ආරම්භය සඳහා පමණක් නොව ක්‍රමයෙන් වර්ධනය වූ සංවර්ධිත වාරිකර්මාන්තයක් උදෙසා හේතු වන්නට ඇත. එසේම මෙම සමාජ සැකැස්ම තුළ වාරි පද්ධතියේ නඩත්තු කටයුතු මෙන්ම සංරක්ෂණ කටයුතුවල ද භාරදූර වගකීම මෙම ග්‍රාමීය නායකත්වය උසුලා සිටියහ. මේ අවධිය වන විට

ස්වදේශික ජනතාව හා ඉන්දීය ජන සංක්‍රමණිකයන් තම ජනාවාස නිර්මාණය කරගෙන තිබුණේ කිසියම් නිශ්චිත රටාවක් තුළ බව පැහැදිලි ය. නිවාස කිහිපයක් ආසන්න වන පරිදි වඩා උස් නොවූ බැම්මකින් යුතු අක්කර කිහිපයකට පමණක් සීමා වූ කුඩා ප්‍රමාණයේ වැවක් ඔවුන් විසින් තම සාමූහික ශ්‍රම දායකත්වයෙන් ඉදිකරගෙන එයට පහළ බිම්වල තම ගොවිබිම් පිහිටුවා ගෙන තිබුණි. මෙසේ වැව මූලික කරගෙන ගොවිතැන් කටයුතුන් ගමන් බිහි වූ නිසා ගොවිතැන් සහ ග්‍රාමය සංරක්ෂණය සඳහා වැවේ සංරක්ෂණය අත්‍යවශ්‍ය කරුණක් විය. එම නිසා සියලු ගම්වැසියන් වැව එදිනෙදා නඩත්තු කිරීම, සංරක්ෂණය කිරීම සිය ජීවිතයේ එක් අංගයක් ලෙස සලකා මෙම යුගයේ කටයුතු කර ඇත. පරමුකයින්, ගම්කයින්, ගාමිණිවරු වූ වැව හිමියන් මේ සඳහා අවශ්‍ය නායකත්වය ලබා දී ඇත. මොවුන් ගේ ක්‍රියාකාරකම් මගින් වාරි පද්ධතිය මුල් ආරම්භක අවස්ථාවේ සංරක්ෂණය විය. මෙම කාල පරිච්ඡේදයේ දී ම සිදුවූ මිනිදු හිමියන් ගේ පැමිණීමත් සමඟ මෙරට සමාජ ආර්ථික ක්‍රමය තුළ ප්‍රබල සංවිධානාත්මක වෙනස්කම් රැසක් සිදු වේ. මෙය වාරි කර්මාන්ත සංවර්ධනය හා සංරක්ෂණය කෙරෙහි ද සෘජුවම බලපාන ලදී. මෙම යුගයේ අවසන් කාල පරිච්ඡේදවල දී වාරි කර්මාන්ත කටයුතු සඳහා රාජ්‍ය මැදිහත්වීම ප්‍රබලව සිදු වෙන ආකාරය දැකිය හැකිය. වගු අංක 01 බලන්න.

මධ්‍ය ඓතිහාසික අවධියේ වාරිකර්මාන්ත සංරක්ෂණය හා නඩත්තුව ක්‍රි.ව.100 – 400 දක්වා

මෙම යුගය යටතේ ආසන්න වශයෙන් වසහ රජුගේ යුගයේ සිට මහසෙන් රජු දක්වා කාල පරිච්ඡේදය තුළ සිදු වූ වාරි සංරක්ෂණ සාකච්ඡා කළහැකිය. කුඩා ගම් වැව් වෙනුවට මධ්‍යම ප්‍රමාණයේ විශාල වැව් නිර්මාණය ඇරඹෙන කාල වකවානුවකි. ගංඟා හරස් කර අමුණු බැඳ ජලය හැරවීම දීර්ඝ ඇළ මාර්ග තැනීම ද මෙම යුගයේ ඇරඹිණි. පෞද්ගලික මැදිහත් වීම අභිබවා රාජ්‍ය මැදිහත් වීම යටතේ වාරි කර්මාන්ත ඉදිකිරීම, සංරක්ෂණය හා නඩත්තුව මෙම යුගයේ සිදු විය. බොහෝ විට මෙයට පෙර යුගයන්වල ඉදිකළ වාරි කර්මාන්ත නැවත විශාල කිරීම, සංවර්ධනය කිරීම හා සංරක්ෂණය කර නැවත භාවිත කළ බව පෙනීයන කරුණකි. වගු අංක 01,02,03 බලන්න.

පශ්චාද් ඓතිහාසික අවධිවල වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණය හා නඩත්තුව ක්‍රි.ව. 400 පසු යුගය

මෙම කාල පරිච්ඡේදය තුළ සිදු කළ වාරි සංරක්ෂණ හා නඩත්තු කටයුතු ප්‍රධාන කාල පරිච්ඡේද තුනක් ඔස්සේ සාකච්ඡා කළ හැකිය.

- i. ක්‍රි.ව. 05 වන සියවසේ සිට - ක්‍රි .ව.11 වන සියවසේ ආරම්භය දක්වා කාල පරිච්ඡේදයේ සිදු කළ වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණ හා නඩත්තු කටයුතු.
ධාතුසේන රජුගෙන් පසු අනුරාධපුර යුගයේ අවසානය දක්වා කාල පරිච්ඡේදය තෙක් මෙරට සිදු වූ වාරි සංරක්ෂණ සහ නඩත්තු කටයුතු මෙම කාලයට අයත් වේ. වගු අංක 01,02,03 බලන්න.
- ii. ක්‍රි.ව.11 වන සියවසේ ආරම්භයේ සිට. ක්‍රි.ව.13 වන සියවසේ ආරම්භය දක්වා සිදු කළ වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණය හා නඩත්තු කටයුතු.
පොළොන්නරු යුගයේ ආරම්භයේ සිට අවසානය දක්වා සිදු වූ වාරි සංරක්ෂණ සහ නඩත්තු කටයුතු මෙම කාලයට අයත් වේ. වගු අංක 04,05 බලන්න.
- iii. ක්‍රි .ව. 13 වන සියවසේ ආරම්භය සිට 16 වන සියවසේ ආරම්භය දක්වා පොළොන්නරු යුගයේ අවසානයේ සිට පෘතුගීසීන්ගේ පැමිණීම තෙක් සිදු වූ වාරි සංරක්ෂණ සහ නඩත්තු කටයුතු මෙම කාලයට අයත් වේ. ඉතා සුළු වශයෙන් වාරි සංරක්ෂණ සහ නඩත්තු කටයුතු සිදු වූ කාලයකි.

වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණය හා නඩත්තු කටයුතු පිළිබඳව වංශකතා හා ශිලා ලේඛන මගින් හෙළිවන සාධක

ආසන්න වශයෙන් ක්‍රිස්තු පූර්ව හයවන සියවස වන විට ආරම්භව තිබූ වාරි පද්ධතිය කෙමෙන් වර්ධනය වෙමින් ක්‍රිස්තු වර්ෂ හත සහ අට සියවස් වන විට විශාල වාරි පද්ධතියක් ලෙස ගොඩනැගී තිබිණි. මෙම වාරි පද්ධතියේ පැවැත්ම වෙනුවෙන් සියවස් ගණනාවක් පුරා දිගින් දිගටම සිදු වූ නඩත්තු හා සංරක්ෂණ කටයුතු පිළිබඳව වංශකතා සහ ශිලා ලේඛන මගින් කරුණු රැසක් අනාවරණය කරගත හැකි ය.

වංශකතාවලින් හෙළි වන ක්‍රි.පූ.06 වන සියවසේ සිට - ක්‍රි.ව. 11 වන සියවසේ ආරම්භය දක්වා කාල පරිච්ඡේදයේ සිදු කළ වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණ හා නඩත්තු කටයුතු . (අනුරාධපුර යුගය)

වාරි උරුමය	මුල් ඉදිකිරීම් කාලය	සංරක්ෂණ කාලය	සංරක්ෂණ කාර්යය	මූලාශ්‍රය
ඇළහැර අමුණට ඉහළින් අඹන් ගඟ හරහා වූ බැම්ම/අමුණ	වසභ රජු (ක්‍රි.ව.67-111)	මහසෙන් රජු (ක්‍රි.ව.274 - 301)	විශාල කරවීම	(පුව.502.පි)
ඇළහැර අමුණ	වසභ රජු ¹ (ක්‍රි.ව.67-111)	මහසෙන් රජු ² (ක්‍රි.ව.274 - 301)	ප්‍රතිසංස්කරණ කිරීම	1(මව.35.84)
තිසා වැව	දේවානම්පියතිස්ස රජතුමා ¹ (ක්‍රි.පූ.250-210.)	ධාතුසේන රජු ² (ක්‍රි.ව.455-473)	කලාවැවෙන් ගෙන ආ ජලයෙන් පෝෂණය කිරීම- නැවත වැව විශාල කිරීම	1(මව.20.19-20)
තිස්සමහාරාම වැව	මහානාග යුව රජතුමා ¹ (ක්‍රි.පූ. තුන් වන සියවස)	ඉලනාග රජු ² (ක්‍රි.පූ 33- 43)	අලුත් වැඩියා කිරීම විශාල කිරීම	1(මව.35.32). 2(ලපුවා.III 29 පි).
දුර තිසා වැව (යෝධ වැව)	මහානාග යුව රජතුමා ¹ (ක්‍රි.පූ.තුන්වන සියවස)	මහා පැරකුම්බා රජු ²	ප්‍රතිසංස්කරණය	1(මව.35.32). 2(මව.79.32).
රජ්ජපාල, අම්බට්ටි වැව	වසභ රජතුමා ¹ (ක්‍රි.ව.67-111)	පළමුවන උත්තිය ² (ක්‍රි.ව 365-406)	විශාල කරවීම හෝ ප්‍රතිසංස්කරණය	1(මව.37. 185)
කලා වැව	පෙර සිටම පැවති ස්වාභාවික ජලාශයක්	වසභ රජු ¹ (ක්‍රි.ව.67-111) ධාතුසේන රජු ² (ක්‍රි.ව.455-473)	විශාල කරවන ලදී ¹ කලා බලලූ වැව් දෙක යාකලා ²	1 යු.නෙවිල් 2 (ලපුවා.ii.06.පි). (මව.38.42) (මව.38.42)

		II මහින්ද රජතුමා ³ (ක්‍රි.ව.777-797)		3(අප්‍රේල් 280 පි).
කෙළවසා වැව	වසභ රජු (ක්‍රි.ව.67-111)	ධාතුසේන රජු (ක්‍රි.ව.455-473)	ප්‍රතිසංස්කරණය	(පුව.33-34පරි, සංස්කරණය. 33පි)
රේරු වැව	වසභ රජු (ක්‍රි.ව.67-111)	ශිලා කාල රජ (ක්‍රි.ව.531-551)	පෙර රජවරු ඉදි කළ වැව් ආගමික ස්ථානවලට පූජා කිරීම	(මව. 40.31)
වලාහස්ස වැව	උත්තිය රජතුමා (ක්‍රි.ව.365-406)	II අග්බෝ රජතුමා (ක්‍රි.ව.604-614)	සංරක්ෂණය කර සංවර්ධනය කිරීම	(මව. 41.67)
කලම් (කොළොම්) වැව	වසභ රජතුමා (ක්‍රි.ව.67-111)	II අග්බෝ රජතුමා (ක්‍රි.ව.604-614)	සංරක්ෂණය කර සංවර්ධනය කිරීම	(පුව.500පි)
සිරුවලා වැව	මහසෙන් රජු රජතුමා (ක්‍රි.ව.274 - 301)	II අග්බෝ රජතුමා (ක්‍රි.ව.604-614)	සංරක්ෂණය කර සංවර්ධනය කිරීම	(පුව.502පි)
මාටඹු (මහටඹු) වැව	ජෙට්ඨිකස්ස රජතුමා (ක්‍රි.ව.263 -273)	II අග්බෝ රජතුමා (ක්‍රි.ව.604-614)	සංරක්ෂණය කර සංවර්ධනය කිරීම	(පුව.502පි)
මාදක (දනා) සහ කළුන්තරු වැව්	ධාතුසේන රජු (ක්‍රි.ව.455-473)	II අග්බෝ රජතුමා (ක්‍රි.ව.604-614)	සංරක්ෂණය කර සංවර්ධනය කිරීම	(පුව.503පි)
ගොණ්ඩිගාමික වැව	I උපතිස්ස රජු (ක්‍රි.ව.365-406)	මානවම්ම රජතුමා (ක්‍රි.ව.684-717)	ප්‍රතිසංස්කරණය	(මව.46.09)
කණ වාපිය	I උපතිස්ස රජු (ක්‍රි.ව.365-406)	II සේන රජතුමා(ක්‍රි.ව.853-887)	විශාල කිරීම	(මව.37. 47)
මයෙන්ති නොහොත් මහවිලච්චිය වැව	වසභ රජතුමා (ක්‍රි.ව.67-111)	II සේන රජු (ක්‍රි.ව.853-887)	වැව් බැම්ම විශාල කරවිය	(මව.49.130)
මිණිපේ (මණිමේඛලා) ඇළ	අග්බෝ රජු ¹ (ක්‍රි.ව.571-604)	II සේන රජු ² (ක්‍රි.ව.853-887)	ජල මග දීර්ඝ කිරීම	1(මව.41.34) 2(මව.49.72-73)

(අංක 01 වගුව)

වගු අංක 01 අනුව පෙර රජවරු කැඩී බිඳී ගිය වැව් සෘජුවම ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම කර ඇත. වැව් බැමි විශාල කර ඇත. වැව් විශාල කරවීම හා ජලයෙන් පෝෂණය කිරීම හරහා සංරක්ෂණය කිරීම සිදු කර ඇත. වැව් සංරක්ෂණය හා සංවර්ධනය කර ආගමික ස්ථානවලට පුජා කිරීම වැනි සංරක්ෂණ ක්‍රියාමාර්ග අනුගමනය කර තිබේ. II සේන රජතුමා (ක්‍රි.ව.853-887) විසින් ලංකාවේ පැවති සිඳි බිඳී ගිය මහ වැව් ගල්, පස් යොදා ප්‍රතිසංස්කරණය කළ බව මහාවංශය සඳහන් කරයි (මව.51.54). III සේන රජතුමා (ක්‍රි.ව.938-946) ද විනාශව පැවැති වාරිමර්ග ප්‍රතිසංස්කරණය කළේය. එසේම ක්‍රි. පූ. 300 සිට ක්‍රි.ව.1100 දක්වා යුගයේ සිදු වූ වැව් ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම් පිළිබඳව ශිලාලේඛන මගින් ද සාධක ලැබේ.

ශිලාලේඛනවලින් හෙළි වන වාරි උරුමය නඩත්තු කටයුතු හා සංරක්ෂණය කටයුතු - අනුරාධපුර යුගය.

වාරි කර්මාන්ත නඩත්තු කටයුතු සඳහා පත් කළ නිලධාරීන් සහ නීති රීති

ශිලා ලේඛනය හා කාලය	අන්තර්ගතය	නඩත්තු කාර්යය	මූලාශ්‍රය
දඹුල්ල රජමහා විහාරය-කටාරම් ලිපිය ක්‍රිස්තු පූර්ව යුගය	“අණනික නිග”	වාරිකර්මාන්ත සම්බන්ධ විශේෂඥයන්	(IC. 846, P65)
කෑගලු දිස්ත්‍රික්කයේ මාපිට විහාරය - බ්‍රාහ්මී කටාරම් ලිපිය - ක්‍රිස්තු පූර්ව යුගය	“අඩිකය උතර” -	වාරි කාර් මිකයා - වාරිනිලධාරියා	(IC.791,P60)
II සේන රජුගේ (ක්‍රි.ව. 853-887) කාලයට අයත් මිහින්තලයෙන් හමු වූ සෙල්ලිපිය	“වැවැජැරුව”, “වියොවදාරන්නන්” හෙවත් “වියොවදාරනුවන්”	වාරිකර්මාන්ත පරීක්ෂකරුවන්	(EZ, I, PP 187, 173)
දහවෙනි සියවසට අයත් ටැම් ලිපි	‘තලා අරුත්’ හා ‘තලා අරක්ක වැදැරුම්’ යනුවෙන් තනතුරු දෙකක් ගැන දැක්වේ ¹	ජලාරක්ෂක විධායක තනතුරක්. ²	1(EZ, II, P46) 2(බස්නායක.199 7,38 පි)
පොළොන්නරු රජ මාළිගා ටැම් ලිපිය- දහවෙනි සියවස	“පෙරවරිබුද්” නම් වූ නිලධාරියෙකු	වාරි කර්මාන්තයට සම්බන්ධ නිලධාරියෙකි.	1(EZ, II, P 53)
IV වන දස්පුල රජු ක්‍රි.ව.924-935,කාලයට අයත් කොණ්ඩවට්ටුවාන් ටැම් ලිපිය	“ගැලු වරදට දෙ අකක් ගන්නා කොට ඉසා”	ජලයෙන් කුඹුරු යට කිරීමේ වරදට-වාරි කළමනාකරණ නීති රීති.	(EZ, IV, P124-141)
IV වන මිහිඳු ක්‍රි.ව.956-972,කාලයට අයත් වෙස්සගිරිය අංක -02 පුවරු ලිපිය	“ දියදෙන ශාලාවේ ප්‍රධාන නිලධාරී” වාරි කර්මාන්ත හා සම්බන්ධ නිලධාරියෙකි. ¹	වාරි කර්මාන්ත හා සම්බන්ධ නිලධාරියෙකි	1(ශිලාලේඛන සංග්‍රහය, I,18 පි)

IV මිහිඳු (ක්‍රි.ව.975-91) කාලයට අයත් අනුරාධපුර ඇතුළු නුවර : “ ගල් ඔරුව අසල පිහිටි ශිලාලේඛනය	“ වැරැ අරක් මෙහෙකැමි..” වැවේ ආරක්ෂාවට සිටි නිලධාරියෙකි.	වැව ආරක්ෂාවට සිටි නිලධාරියෙකි	(ශිලාලේඛන සංග්‍රහය, I, 58 පි)
IV මිහිඳු (ක්‍රි.ව.975-91) වෙස්සගිරි පුවරු ලිපිය	“ දිය(දෙ)නාලිනි මුන්දලේ කැමි.” නිසා වැවෙන් ජලය නිකුත් කිරීම සඳහා සිටි නිලධාරියෙකි.	ජලය නිකුත් කිරීම සඳහා සිටි නිලධාරීන්	(EZ, I, P 37) (ශිලාලේඛන සංග්‍රහය, I, 17 පි)

(අංක 02 වගුව)

වගු අංක 02 හි ඇතුළත් ශිලාලේඛනවලින් හෙළිවෙන කරුණු අනුව මෙම සංකීර්ණ වැව් අමුණු ජාලය ආරක්ෂා කිරීමට, නඩත්තු කිරීමට හා පවත්වාගෙන යාමට විධිමත් නිලධාරි මණ්ඩලයක් හා නීතිරීති අනුරාධපුර යුගය මුල් යුගයේ සිට පැවති බව පැහැදිලි ය. ඔවුන් වාරි කර්මාන්ත සම්බන්ධ විශේෂඥයන්, වාරි කාර්මික නිලධාරීන්, වාරිකර්මාන්ත පරීක්ෂකරුවන්, ජලාරක්ෂක විධායක නිලධාරීන්, වැව් ආරක්ෂාවට සිටි නිලධාරීන්, ජලය නිකුත් කිරීම සඳහා සිටි නිලධාරීන් යනාදී වශයෙන් විවිධ කාර්යයන් සඳහා පත්කර තිබූ බව ශිලාලේඛන සාධක අනුව සනාත වේ. ඒ අනුව විධිමත් පරිපාලන ජාලයක් වාරිකර්මාන්ත නඩත්තු කිරීමට සකස්ව තිබූ බව තහවුරු වේ.

5.2.2. වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණය හා නඩත්තු කටයුතු

ශිලා ලේඛනය හා කාලය	අන්තර්ගතය	සංරක්ෂණ කාර්යය	මූලාශ්‍රය
විහාරගල සෙල් ලිපිය- ක්‍රි.ව. පළමුවන ශත වර්ෂය (59 - 65)	“සිධ සබ රජු එකදුරික විහරහි පොහන කර කරවය උපලදෙණික වවි පවසනෙ[හි] කනිය පවසනනෙහිය පසු ඔවය බිකුසගහටය දිනෙ.....	සුබ රජු වැවේ රොන්මඩ ඉවත් කිරීමේ කාර්යය, වැව් බැම්ම ශක්තිමත් කිරීම සිදුකිරීම	(ලක්දිව සෙල්ලිපි, 127 පි)
පාලුමැකිවිවාච පුවරු ලිපිය ක්‍රි. ව.දෙවැනි ශතකයේ (112-134) ගාමිණි අභය (ගජබාහු) රජු	“මහරජ (හ වහ)බය මණුමරක නිස්ස මහරජ හ පුති මහරජ ගමිණි අබෙය උපල විබ ජකහි වඩමනක වවි පව සහ (සි) කහවණ දරිය කණවය තුබරබ බුක සග හටය වතරි පවෙණි පරි [බුජනක කොටු දිනි] ”	ගාමිණි අභය රජු පැවති වැවක් විශාල කරවා ප්‍රයෝජනයට ගත හැකි පරිදි සංරක්ෂණය කිරීම	(ශිලාලේඛන සංග්‍රහය, I, 105 පි).
අංක 2 දරන අභයගිරි පුවරු ලිපිය- IV මිහිඳු රජු	අභයගිරි විහාරයට අනුබද්ධ ව පැවති ගංගා හා ඇළ දොළ හරහා වේලි බඳවා නටබුන් වැව් හා පොකුණු ප්‍රතිසංස්කරණය කර වූ බව සඳහන් කර තිබේ.	නටබුන් වැව් හා පොකුණු ප්‍රතිසංස්කරණය	(ශිලාලේඛන සංග්‍රහය, I, 121 පි).
මිහින්තලේ සෙල් පුවරු ලිපිය IV මිහිඳු රජු- (ක්‍රි .ව. 952- 972)	“ කුඩින් කළ වරජක් ඇත ගමි සිරින් දඩ කිරා කිරු දඩ මිනැ ඇකැ අවටැ සොළොස් රියන් ගැමිබුරු රියන් කබුල්	“වැව් මෙහෙ” වාරි කටයුතු නඩත්තුව හෝ	(ශිලාලේඛන සංග්‍රහය, I, 45 පි).

	බැගින් ගෙන වැව් මෙහෙ කැරැ වියැ යුතු නො කළ කිරු දැඩ ගත යුතු ”	සංරක්ෂණ කාර්ය යන්.	
--	--	--------------------	--

(අංක 03 වගුව)

වග අංක03 අනුව වැවේ රොන්මඩ ඉවත් කිරීමේ කාර්යය, වැව් බැම්ම ශක්තිමත් කිරීම, පැවති වැවක් විශාල කරවා ප්‍රයෝජනයට ගත හැකි පරිදි සංරක්ෂණය කිරීම, “වැව් මෙහෙ” යනුවෙන් වාරි කටයුතුවල සිදු කළ නඩත්තුව හෝ සංරක්ෂණ කාර්යයන්, සහ සෘජුවම නටබුන් වැව් හා පොකුණු ප්‍රතිසංස්කරණය පිළිබඳව මෙම ශිලා ලේඛනවල සඳහන්ව තිබේ.

ක්‍රි.ව.11 වන සියවසේ ආරම්භය සිට. ක්‍රි.ව.13 වන සියවසේ ආරම්භය දක්වා සිදුකල වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණය හා නඩත්තු කටයුතු.

මෙම කාලපරාසය තුළ සාකච්ඡාවට ලක්කරනු ලබන්නේ පොළොන්නරු යුගයේ ආරම්භයේ සිට එහි අවසානය දක්වා කාලය තුළ සිදු කර තිබූ වාරිමාර්ග සංරක්ෂණ කාර්යයන් පිළිබඳවයි. පොළොන්නරු යුගයේ රජවරුන් පෙර රජවරුන් කර වූ වාරිමාර්ග විශාල සංඛ්‍යාවක් ප්‍රතිසංස්කරණය කළ බවට වංශකතා සහ ශිලාලේඛන මූලාශ්‍රය සාධක ලැබී තිබේ. මේ අතරින් පළමු විජයබාහු හා පළමු වන පරාක්‍රමබාහු රජවරුන් සිදුකළ සංරක්ෂණ හා නඩත්තු කාර්යයන් ගණනින් ඉතා විශාල වේ.

වංශකතාවලින් හෙළි වන වාරි උරුමය සංරක්ෂණය හා නඩත්තුව - පොළොන්නරු යුගය

වාරි උරුමය	මුල් ඉදිකිරීම් කාලය	සංරක්ෂණ කාලය	සංරක්ෂණ කාර්යය	මූලාශ්‍රය
මහළුලි වැව / මහාහේළිය වැව	ධාතුසේන රජු ¹ (ක්‍රි.ව.455-473)	I විජයබාහු රජු ² (ක්‍රි.ව.1055- 1110)	ප්‍රතිසංස්කරණය	1(පුව.503 පි) 2(මව.58.48-52)
මහා දත්ත වැව / මහාදත්තික වැව	ධාතුසේන රජු ¹ (ක්‍රි.ව.455-473)	I විජයබාහු රජු ² (ක්‍රි.ව.1055- 1110)	ප්‍රතිසංස්කරණය	1(මව.38.50) 2(මව.58.48-52)
කටුන්නරුව වැව	සද්ධාතිස්ස රජු ¹ (ක්‍රි.පු.137- 119)	I විජයබාහු රජු ² ක්‍රි.ව.1055- 1110)	ප්‍රතිසංස්කරණය	1(පුව.499. පි) 2(මව.58.48-52)
ඒරණ්ඩගල්ල වැව/ එඬේරගලු වැව	II අග්බෝ රජු ¹ (ක්‍රි.ව.604-6014)	I විජයබාහු රජු ² (ක්‍රි.ව.1055- 1110)	ප්‍රතිසංස්කරණය	1(පුව.504 පි.). 2(මව.58.48-52)
වලාහස්ස වැව	I උපතිස්ස ¹ (ක්‍රි.ව.365-406)	I විජයබාහු රජු ² (ක්‍රි.ව.1055- 1110)	ප්‍රතිසංස්කරණය	1(මව.37.185) 2(මව.58.48-52)
මහාදාරගල්ල වැව	මහසෙන් රජු ¹ (ක්‍රි.ව.274 - 301)	I විජයබාහු රජු ² (ක්‍රි.ව.1055- 1110)	ප්‍රතිසංස්කරණය	1(මව.37.49) 2(මව.58.48-52)
කුම්බාලක වැව / කුම්භීලසොබහක වැව	මහසෙන් රජු ¹ (ක්‍රි.ව.274 - 301)	I විජයබාහු රජු ² (ක්‍රි.ව.1055- 1110)	ප්‍රතිසංස්කරණය	1 (මව.37.49) 2 (මව.58.48-52)
පත්තපාසාණ වැව	II මුගලන් රජු ¹ (ක්‍රි .ව.531-551)	I විජයබාහු රජු ² (ක්‍රි.ව.1055- 1110)	ප්‍රතිසංස්කරණය	1(මව.40.61) 2 (මව.58.48-52)
බාණු වාපි / කණ වාපිය	මහසෙන් රජු ¹ (ක්‍රි.ව.274 - 301)	I විජයබාහු රජු ² (ක්‍රි.ව.1055- 1110)	ප්‍රතිසංස්කරණය	1(මව.37.47) 2 (මව.58.48-52)

මින්තේරිය වැව / මිණිහීරක වැව	මහසෙන් රජු ¹ (ක්‍රි.ව.274 - 301)	I විජයබාහු රජු ² (ක්‍රි.ව.1055- 1110)	ප්‍රතිසංස්කරණය	1(මව.37.47) 2 (මව.58.48-52)
දුරකිස්ස වාපි, පදි වාපි	සද්ධානිස්ස රජු ¹ (ක්‍රි.පූ. 137-119)	මහා පරාක්‍රමබාහු ² රජු ක්‍රි.ව.1153-1186)	ප්‍රතිසංස්කරණය	1(මව.33.08-09). 2 (මව.67.31-37).
බ්‍රාහ්මණගාම වාපිය	ජෙට්ඨ තිස්ස රජු ¹ (ක්‍රි.ව.263-273)	මහා පරාක්‍රමබාහු ² රජු (ක්‍රි.ව.1153-1186)	ප්‍රතිසංස්කරණය	1(පුව.502.පි) 2 (මව.67.31-37).
මිණිහීර වාපිය, මහාදාරගල්ල වාපිය, සුවණ්ණතිස්ස වාපිය, කුමිහිල සොබිහක වාපිය, කාණවාපිය	මහසෙන් රජු ¹ (ක්‍රි.ව.274-301)	මහා පරාක්‍රමබාහු රජු ² (ක්‍රි.ව.1153-1186)	ප්‍රතිසංස්කරණය	1(මව.37.46-49), (පුව.502.පි) 2(මව.67.31-37)
කාල වාපිය, ¹ මහාදත්ත වාපිය ¹ , මහානාම	ධාතුසේන රජු ¹ (ක්‍රි.ව.455-473)	මහා පරාක්‍රමබාහු ² රජු (ක්‍රි.ව.1153-1186)	ප්‍රතිසංස්කරණය	1(මව.38.502) 2(මව.67.31-37)
පත්තපාසාණ වාපිය	II මුගලන් රජු ¹ (ක්‍රි.ව.531- 551)	මහා පරාක්‍රමබාහු ² රජු (ක්‍රි.ව.1153-1186)	ප්‍රතිසංස්කරණය	1(මව.40.61). 2 (මව.67.31-37).
ගිරිකලා වාපිය ¹ වලාහස්ස වාපිය ¹	II අග්බෝ රජු ¹ (ක්‍රි.ව.604- 614)	මහා පරාක්‍රමබාහු ² රජු (ක්‍රි.ව.1153-1186)	ප්‍රතිසංස්කරණය	1 මව.41.67). 2 (මව.67.31-37).
ගෝමති ඇල / පබ්බත ඇල	මහසෙන් රජු (ක්‍රි.ව.274-301)	ධාතුසේන රජු (ක්‍රි.ව.455-473) පරාක්‍රමබාහු රජු ¹ (ක්‍රි.ව.1153-1186)	ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම	1 (මව.77. 51-52) (බ්‍රෝහිසර් දුටු ලංකාව.84පි).
පබ්බත ඇල	මහසෙන් රජු ¹ (ක්‍රි.ව.274 - 301)	ධාතුසේන රජු ² (ක්‍රි.ව.455 -473) I පරාක්‍රමබාහු ³ රජු (ක්‍රි.ව.1153-1186)	ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම	1(මව.37.50)
මහසෙන් අළ	----	IV විජයබාහු රජු (ක්‍රි .පූ.1270-1272)	ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම	(පුව.521.පි).

(අංක 04 වගුව)

වගු අංක 04 අනුව පොළොන්නරු යුගයේ රජවරුන් බහුලවම සංරක්ෂණය කර තිබෙන්නේ පෙර අනුරාධපුර පාලකයින් ඉදිකළ වාරිමාර්ග ය. ලංකා ඉතිහාසයේ සුවිසල් සංරක්ෂකයා පළමු පරාක්‍රමබාහු රජතුමා වේ. මෙතුමා විශාල වාරිමාර්ග සංඛ්‍යාවක් සංරක්ෂණය කළ අතර එපමණ වාරිමාර්ග සංඛ්‍යාවක් සංරක්ෂණය කළ අන් රජ කෙනෙකු ලංකා ඉතිහාසයෙන් හමු නොවේ. මෙතුමා දක්වන දේශයේ රජවූ පසුව අලුතෙන්ම හෝ

අලුත්වැඩියා කර වූ වැව් රාශියක නම් මහාවංශයේ සඳහන් වේ. ඒවා මහාගල් වාපි, සෙට්ටි වාපි, ජන්තුන්න වාපි, තබ්බ වාපි, අම්බවාසා වාපි, ගිරිබා වාපි, පාටාල වාපි, මණ්ඩික වාපි, මෝර වාපි, සාදියග්ගාම වාපි, තිලගුල්ලක වාපි, මාලවල්ලිවාපි, කාළි වාපිපස, කිත්තකණ්ඩක වාපි, කණි කාරගල්ල වාපි, බුද්ධ ගාමක නිජ්ඣක වාපි, සුකරග්ගම වාපි, මහාකිරාළ වාපි, ගිරියා වාපි, රක්ඛාන වාපි, අම්බාල වාපි, කටුන්නරු වාපි, ජල්ලිබාව වාපි, උත්තරාල වාපි, කිත්තිගාම වාපි, ධවල විට්ඨිකගාම වාපි, කිරා වාපි, තළන්නරු වාපි, කරවිට්ඨ විලක්ක වාපි, දුම්බරගාම වාපි, මුනරු වාපි, කසාල්ල වාපි, කලලහල්ලික වාපි, මූලවාරික වාපි, ගිරිසිගාමුඛ වාපි, පොළොන්නරු කල වාපි, විසිරාත්ථල වාපි යනුවෙන් මහාවංසයේ සඳහන් වේ (මව.67.43-49). මේ සියලු වැව් දක්ෂිණ දේශය තුළ පිහිටි බව නිසැක ය. තව ද පරාක්‍රමබාහු රජතුමා රුහුණේ පණ්ඩු කෝලම්බ වාපි (පාඩික්කුලම) වැව උරුවෙල වාපි (ඇතිමලේ) වැවත් ප්‍රතිසංස්කරණය කර වූ බව මහාවංශයේ සඳහන් වේ (මව.60.82). කිස්සමහරාම විරවිල වැව ආරම්භ කළේ කවුදැයි නොදනී. නමුත් පරාක්‍රමබාහු රජුගේ කාලයේ සංරක්ෂණය කළ වාරි ලේඛනය තුළ මේ වැව ද මහාවංශය ඇතුළත් කර තිබේ (මව.77.36). වගු අංක 04 ආනුව මෙම වැව්වලින් බොහොමයක් මෙතුමාට පෙර රජවරුන් ඉදිකළ වැව් ය. මෙතුමා එම වැව් සංරක්ෂණය කර නඩත්තු කටයුතු කළා විය යුතුය. මහා පරාක්‍රමබාහු රජු සමස්ත ලංකාවම එක්සේසත් කළ පසු එතුමා විසින් මහා වැව් 163 ක් කුඩා වැව් 2376 ක් අමුණු 165 ක් ඇළවල් 3910 ක් ගල් සොරොව් 341 ක් කැඩී බිඳී ගිය සොරොව් 1753 ක් අහිනව කර්මාන්ත වශයෙන් හෝ ප්‍රතිසංස්කරණ වශයෙන් කර වූ බව මහාවංශය සංඛ්‍යාත්මකව දක්වා තිබේ (මව.77.29-59). වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණ විෂයෙහි මේසා විශාල මෙහෙවරක් කළ අන් රජතුමා ලංකා ඉතිහාසයේ දක්නට නොලැබේ. පොළොන්නරුව පරාක්‍රම සමුද්‍රය ද එක් අතකින් පරාක්‍රමබාහු රජතුමා කළ වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණ ක්‍රියාදාමයේ ප්‍රතිඵලයකි. පරාක්‍රම සමුද්‍රය ඉදිකර තිබෙන්නේ කුඩා වැව් කිහිපයක් සංවර්ධනය කර එකට යා කිරීමෙනි. මහාවංශයේ සඳහන් වෙන පරාක්‍රමබාහු රජු දැදුරු ඔයේ පෙර රජවරුන් විසින් ඉදිකරනිබූ පසුව විනාශ වූ “කොටු බදය” (කොට්ට බද්ද) නම් අමුණ ප්‍රතිසංස්කරණය පිළිබඳ සඳහන තුළින් පුරාණ යුගයේ වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණ කාර්යය පිළිබඳව පුළුල් අවබෝධයක් ලබා දේ. මහාවංසයේ ඒ පිළිබඳ වන සඳහන අධ්‍යනයෙන් සමකාලීන වාරිමාර්ග සංරක්ෂණය සඳහා රාජ්‍ය උද්යෝගය, සහභාගිත්වය, ශ්‍රම සංවිධානය මෙන්ම සංරක්ෂණ තාක්ෂණය පිළිබඳව ද අවබෝධයක් ලබා ගත හැකියි. “මහා නුවණැති ස්වාමි තෙමේ නොයෙක් පුරුෂ ප්‍රමාණ ගැඹුරු වූ අතිශයින් පතල වූ තහවුරු වූ මහ මොව් ඇළක් පැවැත් වී, රටවැසි වූ ගල්වඩු සමූහය ද, ලොහොකරුවන් ද , බොහෝ වූ කුඹුරන් ද, රන් කරුවන් ද රැස් කරවා ඔවුන් ගල් කොටන කම්හි යුක්ත කොට ඔවුන් ලවා දැන ගත නො හැකි ගෛලසන්ධි ඇත්තා වූ අතිශයින් තිර වූ ඒක සන වූ ගල් තලයක් සම වූ මනා කොට නිම වන ලද සුණුවම් ඇත්තා වූ හෙය මහා යසස් ඇති රජතෙමේ බැඳ විය. සැදැහැන්තේ ඒ හෙය මතුයෙහි බෝතුරක් ද, පිළිම ගෙයක් ද, එසේම දහගැබක් ද පිහිට වී ” (මව.68.16-31). මහාවංශයේ සඳහන්වෙන පරාක්‍රමබාහු රජතුමාගේ පඩාවැව (පණ්ඩු වැව) සම්බන්ධ සංරක්ෂණ ක්‍රියාවලිය ද ඒ හා සමානය. මහාවංසයේ සඳහන් ආකාරයට එය මෙසේ ය. “පරාක්‍රමබාහු රජතුමා පෙර ඉතා කුඩා වූ පණ්ඩු වැව වඩන ලද පස් බැමි හා අයම් විතරැ කි තහවුරු මියර ඇති කොට සොරොව්වක් සහිත ඉතා උස් වූ මහා දිය (කඳ) වදනා මගක් ද කරවා පැරකුම් මුහුද යන ව්‍යවහාරය ද තැබී” (මව.68.39- 40). මහාවංශයේ මෙම සඳහන ඉතා කුඩා වැවක් වූ පඩාවැවේ පස් බැමිම උස්කර විශාල ජලය ප්‍රමාණයක් රඳවාගෙන සොරොව්වක් සහ ජලය බැහැර කිරීමට ඇළ මාර්ගයක් සකසා සංවර්ධනය කර සංරක්ෂණය කිරීම පිළිබඳව තොරතුරු හෙළි කරයි. මෙසේ වාරි කර්මාන්ත සංවර්ධනය කර භාවිත කිරීමෙන් ඒවා ආරක්ෂා විය. මේ ළඟට පොළොන්නරු යුගයේ වාරි කර්මාන්තවල සංරක්ෂණ කටයුතු කළ පාලකයකු වන්නේ නිශ්ශංකමල්ල රජු ය (ක්‍රි.ව.1187-1196). මෙතුමා කරවූ වැව් ගැන රුවන්වැලි සෑ මළුවේ තිබී හමුවූ ශිලා ලේඛන රැසකම සඳහන් වෙතත් ඒවා එතරම් විශ්වසනීය සාධක ලෙස පිළි නොගනී(EZ. Vol -II.P105, 167). මේ සෙල්ලිපිවල නිශ්ශංකමල්ල සමුද්‍රය හා පණ්ඩිවියකුලම ඔහුගේ නිර්මාණ ලෙස දක්වා ඇතත් එම වැව් දෙකම පෙර පැවති ඒවා බව සනාථ වේ (ලඉ(ලව්).II.488). බොහෝ විට ඔහු විසින් මේ වැව් ප්‍රතිසංස්කරණය කරන්නට ඇත. ඔහු විසින් ත්‍රී සිංහලය පුරා වූ වැව් ගණනක් ප්‍රසංස්කරණය කළ බව ශිලා ලේඛනවල සඳහන් කර තිබේ (EZ. Vol -II.p.105, Vol-V.P.432. Vol-V.P.52).

ශිලා ලේඛනවලින් හෙළි වන වාර්ෂික උරුමය නඩත්තුව හා සංරක්ෂණය - පොළොන්නරු යුගය

ශිලා ලේඛනය හා කාලය	අන්තර් ගතය	සංරක්ෂණ කාර්ය	මූලාශ්‍රය
මිණිපේ සෙල් ලිපිය නිශ්ශංකමල්ල රජුගේ විය හැකි යැයි සැලකේ. (ක්‍රි.ව.1187-1196)	. “...පෙර මෙකිත්තා නැමැති අමාත්‍යයාණන් විසින් කරවූ මහවැලි ගං නැමැති බිසවුන් ලෝවැඩ පිණිස වැදූ පුත් රුවනක් බඳු ලක්දිව මුල් කොටසර වැ තුබූ මිණිබෙ ඇළ එතැන් පටන් ශ්‍රී පරාක්‍රමබාහු ස්වාමීන්ට විසිවනු දක්වා පැවැතූ ඔබින් තුදුස් හවුරුද්දක් හුනුමබෙහි රජ කළ කීර්ති විජයබාහු නිශ්ශංක එරපත්ත...”	මිණිපෙ ඇළෙහි විටින් විට කළ සංවර්ධනයෙන් පුළුල් කිරීම සහ ආරක්ෂා කිරීම	(E.Z. Vol-V.P 146)
රුවන්වැලි සෑ මළුවේ තිබී හමුවූ ශිලා ලේඛනය සහ වෙනත් ලිපි නිශ්ශංකමල්ල රජු (ක්‍රි.ව.1187-1196)	මෙම ලිපිවල නිශ්ශංකමල්ල සමුද්‍රය හා පණ්ඩිවියකුලම ඔහුගේ නිර්මාණ ලෙස දක්වා ඇතත් එම වැව් දෙකම පෙර පැවති ඒවා බව සනාථ වේ ¹ බොහෝ විට ඔහු විසින් මේ වැව් ප්‍රතිසංස්කරණය කරන්නට ඇත. මෙම රජතුමා ත්‍රී සිංහලය පුරා වූ වැව් ණනාවක් ප්‍රතිසංස්කරණය කළ බව ශිලා ලේඛන වල සඳහන් කර තිබේ.	වැව් ප්‍රතිසංස්කරණය	1(ලඉ (ලව්).II.488). E.Z. Vol -II.p.105, Vol-V.P.432. Vol-V.P.52)
බතලගොඩ වැව පුවරු ලිපිය - .ක්‍රි.ව.1202 සිංහාසනාරූඩ වූ කලාණුවතී බිසව ගේ පස්වන වර්ෂය	“වූඩාමණි තෙමැ මෙ වැව තුන්කඩෙකින් කඩා හැලිසොරො සුන් [බුන්]වැ නොපවත් [වැ] තුබූ කල්හි මෙ බ ...හැලිසොරො ලවා පවත්වා පෙරැමැ දෙවැනි සොරොවක් නැති හෙයින් බොහො කෙත් [වත් නො]පවත් සෙ දැකූ ස්වබුධීන් [සොරො]බිම් බලා සුදුසු බිමක් දැකූ එතැ න්හි තමන් නමින් අධිකාරසොරොවයැ යන සොරොවක් ලවා යැටි මියරින් කණව..ටි නැතිවැ හස්වදනා..”	බතලගොඩ වැවේ වැවේ වැව් බැම්ම, ඇළවල්, හා සොරොවිවල සිදු කරන ලද ප්‍රතිසංස්කරණය	(E.Z. Vol - IV. P 78)

ඉහත අංක 05 වගුව අනුව ඇළ මාර්ග සංවර්ධනය කිරීම ආරක්ෂා කිරීම මෙන්ම වැව් බැම්මේ කැඩුණ තැන් සහ වැවේ සොරොව්වල කරන ලද ප්‍රතිසංස්කරණයන් පිළිබඳ ශිලාලේඛනවලින් තොරතුරු ලැබේ.

ක්‍රි ව. 13 වන සියවසේ ආරම්භය සිට 16 වන සියවසේ ආරම්භය දක්වා (පොළොන්නරු යුගයේ අවසානයේ සිට පෘතුගීසීන්ගේ පැමිණීම තෙක්) වංශකතා හා ශිලාලේඛන වලින් හෙළිවෙන වාරි සංරක්ෂණ සහ නඩත්තු කටයුතු

පොළොන්නරු යුගයෙන් පසු වාරිමාර්ග විශාල වශයෙන් සංරක්ෂණය කිරීම් පිළිබඳව සාධක හමු නොවේ. පසුකාලීනව රජවූ රජවරුන් කිහිප දෙනෙකු වාරිමාර්ග සුළුවශයෙන් සංරක්ෂණය කර ඇත. ඔවුහු පහත පරිදි වේ.

වංශකතාවලින් හෙළිවන වාරි උරුමය නඩත්තුව හා සංරක්ෂණය ක්‍රි.ව.13 වන සියවසේ ආරම්භය සිට 16 වන සියවසේ ආරම්භය දක්වා

රජු හා කාලය	සංරක්ෂණ කාර්යය	මූලාශ්‍රය
II පැරකුම්බා රජු (ක්‍රි .ව.1236 -1270)	විනාශ වී ගිය වැව් පිළිසකර කිරීම.	(පුව.516.පි)
IV විජයබාහු රජු (ක්‍රි.ව.1270-1272)	පොළොන්නරුවේ මහසෙන් ඇළ ආදී විනාශ වී ගිය වැව් අමුණු ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම. සිඳි බිඳී ගිය ඉවුරු සහිත ජලය විරහිතව පැවති වැව් අමුණු රැසක් ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම.	(පුව.521.පි). (මව.87.112-113).
III බුවනෙකබාහු රජු (ක්‍රි.ව. 1327-1334)	කුරුණෑගල වැව ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම.	(JRAS (CB) XXII (No.86) p 261.
IV බුවනෙක බාහු රජු (ක්‍රි.ව.1341-1351)	බදලට්ටි යනුවෙන් හැඳින්වෙන බතලගොඩ වැව ප්‍රතිසංස්කරණය කරවනු ලැබීය. කොස්පොතු ඔයේ අලවල නැමති තැන වේල්ලක් බැඳ ජලය හරවා ගැනීමෙන් බතලගොඩ වැවේ ජල ධාරිතාව වැඩි කිරීම	(ලඉ.(ලව්) II.680පි) (JRAS(CB)(No.34)p.83)

(අංක 06 වගුව)

මෙම කාලය වාරි කර්මාන්තයන්ගේ පිරිහීමේ කාලය යි. වගු අංක 06 අනුව II පැරකුම්බා රජු, III බුවනෙකබාහු රජු, IV බුවනෙක බාහු රජු, IV විජයබාහු රජු ආදී රජවරු වාරි කර්මාන්ත ප්‍රතිසංස්කරණය සඳහා උත්සාහ කළ ද සමස්ත පරිහානියෙන් ඒවා ගලවාගත නොහැකි විය. දහතුන් වන ශතවර්ෂය අවසානය වන විට සියලුම වැව් කැඩී බිඳී ගොස් විසලී කලාපය ජන ගුණා බවට පත් වී තිබිණ. දීර්ඝ කාලයක් පැවැති යැපුම් කෘෂි ආර්ථිකය වෙළෙඳ හෝග ආර්ථිකයක් කරා යොමු වීම. වැව් අමුණු විනාශ වීම. වැව් නඩත්තු කිරීම අවශ්‍ය සමාජ හා පාලන සංවිධානය විදේශ ආක්‍රමණ නිසාත් අභ්‍යන්තර අර්බුද හේතු කොටගෙන බිඳ වැටීම හේතුවෙන් දහතුන් වන ශතවර්ෂය අවසානය වන විට පුරාණ වාරි සහායවය පිරිහුණු බව පරණවිතාන සඳහන් කරයි (ලව්.(ලඉ).II.676).

නිගමනය

මුල් අවස්ථාවේ පෞද්ගලිකව ද ඉන්පසුව ග්‍රාමීය නායකත්වය ද පසුව සිදු වූ පුළුල් රාජ්‍ය මැදිහත්වීම මත ද වාරිමාර්ග පද්ධතියේ සිදුකළ සංරක්ෂණ සහ නඩත්තු ක්‍රියාවලිය, පුරාණ වාරි පද්ධතිය වර්තමානයේ ද සජීවී උරුමයක් ලෙස ආරක්ෂා වීමට හේතුවිය. පූර්වඓතිභාසික යකඩ යුගයේ වැසියන් විසින් ක්‍රි.පූ. 900 සිට 250 දක්වා කාලයේ මෙරට විසළි කලාපයට වැව් හඳුන්වා දෙනු ලැබේ. මෙම ජනතාව අතර ආදිතමයින් අතින් තැනූ තාවකාලික පස් වැටි, වේලි හා ස්වාභාවික භූ පතස් ආදිය විශාල කර ගනිමින්, කුඩා වැව් තනාගෙන කෘෂි බිම් සඳහා ජලය සම්පාදනය කරගනු ලැබිණ. මෙම ජලසම්පාදන කටයුතු සඳහා මුල් අවස්ථාවේ භාවිත වූයේ පෞද්ගලික ශ්‍රමයයි. එනම් ජලය සම්පාදනයට මූලික වූ තනි පුද්ගලයකු හෝ ඔහුගේ පවුලේ ශ්‍රමයයි. වැව් ඉදිකිරීම් ඇරඹීමේ යුගය වැව් සංරක්ෂණ හා නඩත්තු කටයුතු බහුල යුගයක් විය. වාරිකර්මාන්ත ඉදිකිරීම පිළිබඳ අඩු අත්දැකීම් නිසා නිරන්තර ඇති වූ තාක්ෂණික දුබලතා මග හරවා ගැනීමට මෙන්ම කාලගුණික බලපෑම් නිසා ඇති වූ විනාශයන් මග හරවා ගැනීමට තනි හෝ පවුලේ ශ්‍රමය නිරතුරුවම භාවිතයට ගැනීම මේ අවස්ථාවේ සිදු විය.

මුල් ඓතිහාසික අවධිය වන විට වැව් තැනීම තරමක් පැතිර තිබිණ. පෞද්ගලික ශ්‍රමය වෙනුවට සාමූහික ශ්‍රමය භාවිතය මෙම යුගයේ ඇරඹේ. මෙම අවධියේ සමාජය පිළිබඳව පූර්වබ්‍රාහ්මීය ශිලා ලේඛන ඇසුරින් කරුණු රැසක් හෙළි වේ. එම ලේඛනවල සඳහන්වෙන “වසි හමික” වැව් හිමි යන විශේෂණ පදය සමග යෙදෙන පරමක, ගපති, ගමික, බක ආදී යෙදුම් මගින් වාරිමාර්ග ඉදිකිරීම, සංවර්ධනය කිරීම, ගම්මාන ගොඩනැංවීම වැනි ක්‍රියාවලීන් සඳහා නායකත්වය දුන් පිරිස් සම්බන්ධයෙන් තොරතුරු අනාවරණය කර ගැනීමට පුළුවන. මෙම ග්‍රාමීය නායකත්වය යටතේ වාරිකර්මාන්ත ඉදි කිරීම, නඩත්තුව, සංරක්ෂණය සිදු විය. වැවෙන් යැපුණ පවුල් කිහිපයක හෝ ග්‍රාමයක ශ්‍රමය මේ සඳහා භාවිත විය. සිරිත් විරිත්, වාරිග්‍ර වාරිග්‍ර ලෙස, යුතුකම් හා වගකීම් ලෙස මෙම යුගයේ, සංරක්ෂණ හා නඩත්තු කටයුතු සිදුවිය. මෙම යුගයේ සිදු වූ මහින්දාගමනය සමඟ බුදුදහමේ බලපෑම නිසා ඇති වූ විශාල සමාජීය වෙනස්කම් ද වාරි කටයුතු සංවර්ධනයට මෙන්ම සංරක්ෂණයට විශාල බලපෑමක් සිදුකරන ලදී. බොහෝ විට ඊසාන දිග මෝසම් සමයේ වියළි කලාපයට ඇදහැලෙන තද මෝසම් වැසි නිසා ජනපාදිකයන් ඉදි කළ කුඩා පස් බැම් සේදී යාම කඩා බිඳ වැටීම සිදු වුණි. මෙහිසා සෑම වසරක් පාසාම වැව් බැම්, සොරොච්, ඇළමාර්ග ආදියේ අලුත්වැඩියා කටයුතුවල නිරන්තරවම නිරත වීමට ඔවුනට සිදු විය. ඇතැම් විට විසළි කලාපයේ සෑම වසරකම ඊසාන දිග මෝසම් සමයේ ඇති වන මෙම විනාශයන්ට එරෙහිව නෑගී සිටීමට ගත් උත්සාහය වාරි කර්මාන්ත පිළිසකර කිරීමේ දැනුම, නඩත්තු කිරීමේ දැනුම සංවර්ධනයට මෙන්ම පරිසර අභියෝගයන්ට මුහුණ දිය හැකි ආකාරයේ වාරි පද්ධතියක් නිර්මාණය කරගැනීමට ද හේතු විය.

මධ්‍ය ඓතිහාසික අවධිය ක්‍රි.ව.100-400 දක්වා යුගය කුඩා ගම් වැව් වෙනුවට මධ්‍ය ප්‍රමාණයේ විශාල වැව් නිර්මාණය ඇරඹෙන වකවානුවකි. පෞද්ගලික මැදිහත් වීම අභිබවා රාජකාරී ක්‍රමය යටතේ සංවිධානගත ශ්‍රමය සහ සම්පත් රාජ්‍ය මැදිහත් වීම යටතේ වාරි කර්මාන්ත ඉදි කිරීම, සංරක්ෂණය හා නඩත්තුව සඳහා යෙදවීම මෙම යුගයේ සිදුවිය. බොහෝ විට මෙයට පෙර යුගයන්වල ඉදි කළ වාරි කර්මාන්ත නැවත විශාල කිරීම, සංවර්ධනය කිරීම හා සංරක්ෂණය කර නැවත භාවිත කිරීම, අලුත් කොටස් එක් කිරීම මෙම කාලවකවානුව තුළ සිදු විය.

පශ්චාද් ඓතිහාසික අවධිය ක්‍රි.ව.400 -1500 දක්වා යුගය විශාල වාරිකර්මාන්ත ඉදි වීම මෙන් ම විශාල වශයෙන් පෙර රජවරු ඉදිකළ වාරිමාර්ග සංරක්ෂණය කිරීම සහ නඩත්තු කටයුතු කර භාවිත කළ යුගයකි. වාරිකර්මාන්ත සංරක්ෂණය ආරම්භයේ සිට ක්‍රි.ව. 1500 දක්වා යුගයේ සිදුකල වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණය හා නඩත්තු කටයුතු පිළිබඳවත් මෙරට වංශකතා සාධක (වගු අංක 01සහ 04 අනුව) සහ ශිලා ලේඛන සාධක (වගු අංක 02,03, 05) මගින් තොරතුරු බහුලවම අනාවරණය වේ. ඒවා අනුව පෙර රජවරු කැඩිබිඳී ගිය වැව්, අමුණු, ඇළ මාර්ග සෘජුවම ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම කර ඇත. වැව් බැම් විශාල කරඇත. වැවේ රොන්මඩ ඉවත් කිරීමේ කාර්යය, වැව් බැම්ම ශක්තිමත් කිරීම, පැවති වැවක් විශාල කරවා ජලයෙන් පෝෂණය කර ප්‍රයෝජනයට ගත

හැකි පරිදි සංරක්ෂණය කිරීම, වැව් සංරක්ෂණය හා සංවර්ධනය කර ආගමික ස්ථානවලට පූජා කිරීම, ඇළ මාර්ග දීර්ඝ කිරීම, කැඩී බිඳීගිය අමුණු සංරක්ෂණය, අන්තර්ද්‍රෝණි ජල කළමනාකරණය මගින් වැව්වල ජල තලය සංරක්ෂණය වැනි සංරක්ෂණ ක්‍රියාමාර්ග අනුගමනය කර තිබේ. ශිලාලේඛනවලින් හෙළි වෙන කරුණු අනුව මෙම සංකීර්ණ වැව් අමුණු ජාලය ආරක්ෂා කිරීමට, නඩත්තු කිරීමට හා පවත්වාගෙන යාමට විධිමත් නිලධාරී පිරිසක් අනුරාධපුර යුගයේ මුල් කාලයේ සිට සිටි බව තහවුරු වේ. ඔවුන් වාරිකර්මාන්ත සම්බන්ධ විශේෂඥයන්, වාරි කාර්මික නිලධාරීන්, වාරිකර්මාන්ත පරීක්ෂකවරුන්, ජලාරක්ෂක විධායක නිලධාරීන්, වැව් ආරක්ෂාවට සිටි නිලධාරීන්, ජලය නිකුත් කිරීම සඳහා සිටි නිලධාරීන් යනාදී වශයෙන් විවිධ කාර්යයන් සඳහා පත්කර තිබූ බව ශිලා ලේඛන සාධක අනුව සනාථ වේ. ඒ අනුව විධිමත් පරිපාලන ජාලයක් වාරි කර්මාන්ත නඩත්තු කිරීමට සකස් ව තිබිණ. වැව් භාරා විශාල කිරීම, වැව් බැම්මේ කැඩුණ තැන් සහ වැවේ සොරොව් සහ ඇළ මාර්ග සංරක්ෂණය කිරීම පිළිබඳව ද, ජල කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් සැකසුණ නීතිරීති පැවැති බවට ද ශිලා ලේඛන සාධක ලැබී තිබේ. මේ අනුව ආරම්භක අවධියේ පෞද්ගලිකව සිදුකරන ලද සංරක්ෂණ හා නඩත්තු කටයුතු පසුව ග්‍රාමීය නායකත්වය මගින් ඉටු කළ අතර වාරිකර්මාන්ත ජාලය පුළුල් වූ පසු විධිමත් රාජ්‍ය යන්ත්‍රණයක් ඔත්සේ වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණය හා නඩත්තු කටයුතු ක්‍රියාත්මක කිරීම මෙරට වාරි කර්මාන්ත සංරක්ෂණය කිරීමේ දේශීය ක්‍රමවේදය වූ බව තහවුරු වේ.

සමුද්දේශ

ඉන්ද්‍රකීර්ති සිරිවීර (1993). ශ්‍රී ලංකාවේ කෘෂි ඉතිහාසය. කොළඹ-10: ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

ඉන්ද්‍රකීර්ති සිරිවීර (2017). ශ්‍රී ලාංකේය සාම්ප්‍රදායික තාක්ෂණය සහ වෘත්තීය භාවිතය. නුගේගොඩ: සරසවි ප්‍රකාශකයෝ.

කොත්මලේඅමරවංශ (1969). ලක්දිව සෙල්ලිපි. කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ.

තුසිත එම්.ඩී , විතානාවිචි සී.ආර් . (සංස්), (2017). මධ්‍ය යාන්ත‍්‍රය නිමිතයේ ජනාවාස පුරාවිද්‍යාව. මිහින්තලේ: ශ්‍රී ලංකා රජරට විශ්වවිද්‍යාලය.

බ්‍රෝනියර් ආර්.එල් (2001). ලක්දිව පුරාතන වාරි මාර්ග. පියසේන (පරි)එල්. කොළඹ-10: මහවැලි කේන්ද්‍රය.

බ්‍රෝනියර් ආර්.එල් (2007). අනාදිමත් යුගයක සිට හෙළයේ ජල කළමනාකරණය පිළිබඳ කතාන්දරය. කොළඹ-10.: සූරිය ප්‍රකාශකයෝ.

බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය (සංස්), (2004). මහාවංශය (මව). දෙහිවල, ශ්‍රී ලංකා: බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

ලංකා ඉතිහාසය ලංකා විශ්වවිද්‍යාලය(ලඉ.(ලව්) (1972). විද්‍යාලංකාර විශ්වවිද්‍යාලයේ සිංහල පරිවර්තනය. කැලණිය: විද්‍යාලංකාර විශ්වවිද්‍යාල මුද්‍රණාලය.

වික්‍රමසිංහ එස්. ඩී.එම්.ඉසෙඩ්. (සංස්), ශිලා ලේඛන සංග්‍රහය. (පරි) කරුණානන්ද එස්. කොළඹ: පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව

විතානාවිචිසී.ආර්. (2013). පුරාණ ශ්‍රී ලංකාවේ වාරි කර්මාන්තයේ සමාජ පුරාවිද්‍යාත්මක අවකාශය හඳුනා ගැනීම. පුරාවිද්‍යා උරුම අධ්‍යයන සඟරාව, වෙළුම-01(අංක.02), pp.29-44.

සිල්වා රෝලන්ඩ් (2007). ශ්‍රී ලංකාවේ පුරාණ නගර සංවර්ධනය අනුරාධපුරය කෙරෙහි විශේෂ අවධානය. උරුමයක ආවර්ජනා, pp.55–90.

සෙනෙවිරත්න එස්. (1996). පර්යන්ත ප්‍රදේශ හා ආන්තික, ශ්‍රී ලංකාවේ මුල් අයස් සමයේ ද්‍රව්‍ය හා සමාජ සැදුම් පිළිබඳ විකල්ප තේරුම් කිරීමක් කරා. පුරාවිද්‍යා අංශය: ජේරාදේශීය විශ්වවිද්‍යාලය.

සුරවිර ඒ.වී., අබේවර්ධන එච්.ඒ.පී. සහ පතිරණ හර්බට් (සංස්), (1998). පූජාවලිය(පුව). කොළඹ.

Arumugam, S. (1952). *Development of Village Irrigation Works*. Colombo, Sri Lanka: Department of Irrigation,

Begley, V. “Excavation of Iron Age Burials at Pomparipu 1970 4:49-142.” *Ancient Ceylon*, vol.V, 1981, pp. 49–142.

Bingham, Inst.M, PM. *Public Works Department (PWD) Report 1796 to 1913*. Government Printer, 1918.

Codrington, H.W. “The Gampala Period of Ceylon History.” *JRAS (CB)*, vol. XXII, no.86, 1933, p. 261.

Deraniyagala, S.U. (1972). *The Prehistory of Sri Lanka; an Ecological Perspective*. Colombo: Archaeological Survey Department.

Deraniyagala, S.U. “The Citadel of Anuradhapura: Excavation in the Gedige Area.” *Ancient Ceylon*, vol. II, 1972, pp. 48–165.

Dias, M. ed., (2003). *Inscription of Ceylon*. Colombo: Archaeological Survey Department.

Gunawardana, R.A.L.H. “Social Function and Political Power: A Case Study of State Formation in Irrigation Society.” *Indian Historical Review*, vol. IV, no. 2, 1978, pp. 259–273.

Icomos (1999). *The Burra Charter: the Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance*. [Online] Burwood, Vic.: Australia Icomos. Available at: http://australia.icomos.org/wp-content/uploads/BURRA_CHARTER.pdf.

Ievers, R.W. (1899). *Manual of the north-central province*. Colombo, Sri Lanka: Government Printer.

Karunaratne, S. ed., (1984.). *Epigraphia Zeylanica*. Colombo: Department of Archaeology.

Paranavitana, S. ed., (1933). *Epigraphia Zeylanica*. Great Britain: Government of Ceylon.

Paranavitana, S. ed., (1943). *Epigraphia Zeylanica*. Great Britain. Government of Ceylon.

Paranavitana, S. (1970). *Inscription of Ceylon (I.C)*. Ceylon: Department of Archaeology.

Paranavitana, S. (1983). *Inscription of Ceylon*. Sri Lanka.: Department of Archaeology.

Parker (1909). *Ancient Ceylon*. London: Luzac Publisher.

Senavirathna, S. “The Archaeology of the Megalithic-Black and Red Ware Complex in Sri Lanka.” *Ancient Ceylon*, vol. V, 1984, pp. 237–307.

Seneviratne, S. “Peripheral Regions and Marginal Communities: Towards an Alternative Explanation of Early Iron Age Material and Social Formations in Sri Lanka. Tradition, Dissent, and Ideology.” *Essays in Honour of Romila Thapar*, 1996, pp. 364–410.

Wickramasinghe, D.M.De.Z. ed., (1903). *Epigraphia Zeylanica. (E.Z)*. Great Britain: Government of Ceylon.

Yin, R.K. (2003). *Case Study Research: Design and Methods*. Third ed. London: Sage Publications.